

Vanhempien päihteidenkäytöstä lapselle aiheutuvat vauriot

Koulutuspäivä

18.11.2009

Mikkeli

Marketta Kolari

Kuopion Ensikotiyhdistys ry

Ensikoti Pihla ja

avopalveluyksikkö Amalia

Pidä kiinni -hoitojärjestelmä

- ⇒ valtakunnallinen
- ⇒ Ensi- ja turvakotien liitto koordinoi
- ⇒ päihderiippuvuuden hoitoon erikoistuneet 7 ensikotia ja niiden avopalveluyksiköt
- ⇒ vapaaehtoisuuteen perustuva
- ⇒ vanhemmuuden ja varhaisen vuorovaikutuksen tuki yhdessä päihdekuntoutuksen kanssa
- ⇒ asiakkaina raskaana olevat päihteitä käyttävät naiset ja päihdeongelmaiset vauvaperheet
- ⇒ päihteiden käytön tarkastelu vauvan näkökulmasta

Päihdeongelman yleisyys lapsen näkökulmasta

- ⇒ Kymmenet tuhannet suomalaislapset elävät päihteitä häiritsevästi käyttävien vanhempien kanssa (Lasinen lapsuus- kyselytutkimus 2005)
- ⇒ uusimman arvion mukaan jopa 100 000 lasta
- ⇒ usein lapsia häiritsevä alkoholinkäyttö tapahtuu ns. tavallisissa perheissä, joissa vanhemmat käyvät työssä ja lasten tarpeista yleisesti ottaen huolehditaan

Nainen, äitiys ja päihteet

- ⇒ 4-6 % odottavista äideistä käyttää päihteitä raskauden aikana siinä määrin, että lapsen kehitys on vaarassa
- ⇒ arviolta 3600-5000 sikiötä /v on vaarassa vaurioitua päihdealtistuksen takia
- ⇒ vuosittain syntyy noin 3000 päihteille altistunutta vauvaa, joista n. 600 oireilee
- ⇒ arviolta 6 %:lla lastenneuvolassa asioivista äideistä merkittävä päihdeongelma (Savonlahti ym. 2004)

Päihdeperheet Suomessa

- ⇒ noin 10 %:lle lapsista vanhemman/vanhempien päihdeongelma aiheuttanut koettuja haittoja
 - 4 % haittoja vain lapsena
 - 4 % haittoja lapsena ja aikuisena
 - 2 % hakenut apua ongelmiinsa

Ylisukupolvisuus

- ⇒ kotoa saadut mallit ja käyttäytymistavat siirtyvät
- ⇒ tietoiset ja tiedostamattomat lapsuudenkokemukset aktivoituvat raskauden aikana ja oman lapsen syntymän myötä
- ⇒ ne ja lisäksi olevat muut riskitekijät kuten taloudelliset vaikeudet, tukea antavan verkoston niukkuus, sairaudet, lapsen päihdealtistus, keskosuus jne. voivat johtaa vanhemman ja lapsen varhaisen vuorovaikutuksen ongelmiin, joiden seuraukset taas siirtyvät eteenpäin

Huumeiden vaikutuksia raskausaikana

- ⇒ kulkeutuvat istukan läpi sikiöön
- ⇒ vaikutukset sikiöön ja raskauden kulkuun riippuvat käytetystä aineesta ja sen määrästä
- ⇒ huumeita käyttävillä voi esiintyä normaalia enemmän
raskaudenaikaisia verenvuotoja, istukan irtoamista, ennenaikaista lapsiveden menoa, ennenaikaisia synnytyksiä, pienipainoisia lapsia

Alkoholin vaikutuksia raskausaikana

- ⇒ sikiön ja vastasyntyneen veren alkoholipitoisuus oin sama kuin äidin
- ⇒ lisää verenvuotoja ja keskenmenoriskiä
- ⇒ hidastaa sikiön kasvua (pään ympäryys, pituus)
- ⇒ sikiön liikkeet vähenevät
- ⇒ alkuraskauden altistus voi johtaa epämuodostumaan (mm. sydän)

Raskaudenaikainen hoidollinen väliintulo on määrätietoista työtä

- ⇒ lähtökohtanamme on, että jokainen äiti haluaa lapselleen hyvää ja haluaa olla hyvä äiti
- ⇒ äitiys on mahdollisuus, kohdussa olevaa vauvaa voi auttaa vain äidin kautta
- ⇒ mielikuvatyöskentelyä raskaana olevan kanssa
- ⇒ tavoitteena on vauvan saaminen syntymään äidin mieleen ja pysymään siellä
- ⇒ äidille paljon huomiota ja lisääntyviä positiivisia kokemuksia yhdessä olostä = mielihyväratojen "kaappaaminen" jo masuvauvalle

Raskauden aikana

- ⇒ positiivisen tunnesuhteen luominen äitiin ja äidin positiivinen kannattelu
- ⇒ muutokseen uskovan ilmapiirin luominen
- ⇒ äidin itsetunnon vahvistumisen ja itsestä ja vauvasta huolehtimisen halun tukeminen
- ⇒ asettuminen sikiön ja äidin puolelle, päihdeongelmaa vastaan

Vauva tehohoidossa sairaalassa

- ⇒ vauva syntyy keskosena tai joutuu vierotusoireiden takia tehohoitoon
- ⇒ vauva tarvitsee teknologian apua, mutta teknologia vaikuttaa negatiivisella tavalla äidin ja vauvan väliseen suhteeseen ja sen kehittymiseen, äidin suhde vauvaan vääristyy sairaalaolosuhteiden ja laitteiden takia
- ⇒ äidin on raskasta kantaa syyllisyyttään
- ⇒ vanhemman läsnäolo on vauvalle korvaamattoman tärkeää, sillä hän tarvitsee äidillisyyttä, lohtua, hellyyttä ja tukea
- ⇒ ensikoti antaa samaa äidille, jotta äiti jaksaa olla äiti

Vauvan vieroitusoireet

- ⇒ 55-94 % opiaattien käyttäjien lapsista saa vieroitusoireita (opiaateille altistuneet saavat niitä yleensä enemmän kuin stimulanteille altistuneet)
- ⇒ ensimmäisten elinkuukausien aikana levottomuutta, tärinää, ärtyvyyttä, univaikeuksia ja vatsaongelmia
- ⇒ yleensä oireet häviävät 3-6 kk ikään mennessä

Kiintymyssuhde

- ⇒ suhde vauvan ja vanhemman välillä luo perustan elämän kaikille ihmissuhteille
- ⇒ kiintymyssuhde on vauvan ja vanhemman välinen tunneside, joka alkaa kehittyä vauvalle varhaisten kokemusten pohjalta jo ensimmäisten elinkuukausien aikana
- ⇒ vanhemmalta se edellyttää reagointialttiutta ja sensitiivisyyttä; ennakointia ja johdonmukaisuutta
- ⇒ => lapsi oppii luottamaan siihen, että hänen tarpeisiinsa vastataan

Arki perheessä, jossa vanhemmalla on päihderiippuvuus

- ⇒ puuttuvat rutiinit, huolenpito ei ole jatkuvaa
- ⇒ ennakoimattomuus
- ⇒ valvonnan puute
- ⇒ arvaamaton hellyys
- ⇒ mahdollinen väkivalta
- ⇒ lapsen fyysisen, emotionaalisen ja sosiaalisen hoidon ja huolenpidon laiminlyönti
- ⇒ epäselvät roolit, lapsi saa hänelle kuulumattoman roolin
- ⇒ eristäytymistäipumus
- ⇒ päihdeongelman kieltäminen ja peittäminen
- ⇒ lapsi altistuu/altistetaan väärille malleille

Lapsen tunteet

- ⇒ häpeä
- ⇒ syyllisyys
- ⇒ yksinäisyys
- ⇒ luottamisen vaikeus
- ⇒ toivottomuus
- ⇒ muihin aikuisiin turvautumisen vaikeus
- ⇒ pelko

Lapsen roolit

- ⇒ vastuunkantaja tai sankari (esikoinen)
 - ⇒ syntipukki
 - ⇒ unohdettu tai kadotettu lapsi
 - ⇒ maskotti (kuopus)
- (Johansson ja Kokkonen 1992)

Huumeita käyttävien vanhempien lapsilla todettu

- ⇒ vertailuryhmiä matalampi älykkyyssosamäärä
- ⇒ kielenkehityksen ongelmia
- ⇒ oppimisvaikeuksia ja hyperaktiivisuutta
- ⇒ ongelmia abstraktien käsitteiden ymmärtämisessä ja visuaalisessa hahmottamisessa
- ⇒ käytöshäiriöitä ja sopeutumisongelmia
- ⇒ ahdistuneisuutta, masentuneisuutta
- ⇒ psykosomaattisia ongelmia

FAS ja FAE, FASD

- ⇒ FAS-diagnoosi on vaativa diagnoosi, ei voi tehdä heti lapsen syntymän jälkeen
- ⇒ sekundaaristen ongelmien ennuste (Streissguth 1996 USA:FAS/FAE)

psykkisiä oireita 90 %, keskeytynyt koulunkäynti 60 %, ongelmia lain kanssa 60%, tuomioita 50 %, poikkeavaa seksuaalista käyttäytymistä 50 %, alkoholin/huumeiden väärinkäyttö 30%, työttömyys 80 %, ei itsenäistä asumismahdollisuutta 80 %

Ensimmäisiä tuloksia M Pajulon tutkimuksesta ensikodeista

Ensikodeissa kuntoutettavien äitien lasten kehitys on edennyt hyvin. Kenelläkään tutkimusryhmän äideistä ei ole vakavia päihderetkahduksia lapsen ensimmäisen ikävuoden aikana eikä lasten huostaanottoja ole tarvittu. Äitien vuorovaikutuskykyjen yksilölliset erot ovat kuitenkin suuria ja huolta aiheuttaa psyykkisen oireilun suuri määrä. Merkittävää on, ettei hoidon alussa voida tehdä ennusteita, ketkä tulevat hyötymään hoidosta ja keiden vuorovaikutus vauvan kanssa kehittyy riittävän hyväksi.

Jokainen oman vanhemman hoidossa
turvallisessa ympäristössä vietetty päivä on
merkityksellinen vauvan tulevan elämän
kannalta.

Vaikka kuinka olisi voimia,
ei ilman yhteistyötä voida toimia,
sillä yksissä tuumin löytyy apu.
Kerran joutsen ja hauki ja rapu
kävivät kuormaa kiskomaan,
hiki hatussa kuten sanotaan.
Vaan kuorma ei liikahda paikaltaan.
Kun joutsen veti pilviin ja hauki alas
veteen ja rapu taakse,
niin mikä eteen?
Kuka veti oikein, väärin meni keltä,
kukapa sitä sanomaan.
Kuorma oli näyttänyt kevyeltä,
vaan on yhä paikoillaan.

I A Krylov

Lähteet

- ⇒ Ensi- ja turvakotien liiton julkaisut Äitiys on mahdollisuus, Tartu hetkeen ja Vauvan parhaaksi.
- ⇒ Niemelä, Pirkko, Siltala, Pirkko ja Tamminen, Tuula toim. (2003) Äidin ja vauvan varhainen vuorovaikutus. WSOY.
- ⇒ Pajulo, Marjukka luennot ja artikkelit Duodecim – lehdessä
- ⇒ Tupola, Sarimari luennot Oulussa ja Kuopiossa
- ⇒ Ensikoti Pihlan ja sen avopalveluyksikkö Amalian työssä saadut kokemukset

Kiitos!

